

Docentenhandleiding

Pilot les, 2e Daltonschool Amsterdam mei 2013

Les 1 De Dam

Hoe is de stad Amsterdam ontstaan? Hoe leefden de mensen in Middeleeuws Amsterdam en hoe zag Amsterdam er toen uit?

Deze eerste les, van een serie van vier lessen speciaal ontwikkeld voor groep 8 van het basisonderwijs, gaat over het ontstaan van Amsterdam als klein dorpje aan het IJ tot een belangrijke handelsstad in de late Middeleeuwen. D.m.v. een korte introductiefilm, een slideshow met mooi beeldmateriaal en allerlei leuke opdrachten leren de kinderen over de geschiedenis van hun stad. In de lessen worden juist die aspecten van de geschiedenis van Amsterdam aangeboden die nu nog altijd zichtbaar zijn in de stad.

Doel

- Leerlingen leren hoe de stad Amsterdam ooit is ontstaan en verder is gegroeid. Ze leren over de unieke ligging van de stad waardoor het later kon uitgroeien tot groot handelscentrum en ze leren over plekken die nog steeds herinneren aan deze tijd met als belangrijkste plek de Dam.
- De leerlingen leren waarom mensen in deze periode naar Amsterdam kwamen en waar en hoe ze leefden.
- Leerlingen leren over het verhaal van het Mirakel van Amsterdam en waar het stadswapen van de stad voor staat. Leerlingen leren hoe we dingen te weten zijn gekomen over die tijd.

Opzet van de les

- Korte introductiefilm
Door dit filmpje wordt het onderwerp van de les ingeleid. De link voor dit filmpje vind je via de website.
- slideshow(s)
De les bevat twee slideshows. In de docentenhandleiding staat precies beschreven welke lesstof de leerkracht daarbij kan behandelen.
- Opdrachtenboekje leerlingen
Per les kan een opdrachtenboekje worden gedownload en gekopieerd. De opdrachten gaan over de leerstof zoals die besproken is in de docentenhandleiding. De verwerkingsopdrachten bieden verschillende denkstrategieën en leerstijlen aan.
- Beeldbak

Via deze link is voor de leerlingen allerlei beeldmateriaal te vinden die met de betreffende les te maken heeft. Met extra informatie en opdrachten. Deze opdrachten kunnen individueel na de les gemaakt worden. Bijvoorbeeld op een moment van zelfstandig werken. De opdrachten kunnen individueel of in een groepje worden gemaakt en aan de rest van de klas worden gepresenteerd. De leerlingen hoeven niet alles te maken, maar kunnen een onderwerp kiezen dat hen het meeste aanspreekt. De beeldbak bladen kunnen ook worden uitgeprint en als opdrachtenkaarten worden neergelegd in de klas.

- Overige filmpjes
Suggesties van bestaande filmpjes die via youtube zijn te zien. Deze filmpjes sluiten goed aan bij het onderwerp van de les en zouden als ondersteuning van het verhaal van de leerkracht kunnen worden gebruikt.

Vorbereiding

- kopiëren van opdrachtenboekjes leerlingen
- klaarleggen tekenmateriaal, zoals potloden of viltstiften
- toon de website op het digibord
- eventueel boeken klaarleggen over de geschiedenis van Amsterdam waarin leerlingen kunnen lezen en informatie kunnen opzoeken

Deel 1: Start van de les

Uitleggen doel en activeren van voorkennis

Vertel de leerlingen dat ze door te kijken naar het volgende filmpje leren over het ontstaan van de stad Amsterdam. De eerste bewoners kwamen hier rond 1200. Wijs dit jaartal aan op de tijdbalk. De oudste plekken en straten zijn de Dam, De Nieuwen Dijk en de Warmoesstraat. Weten leerlingen waar dit is, zijn ze er wel eens geweest? Wat weten leerlingen al van de ontstaansgeschiedenis van de stad?

Praat met de leerlingen over waarom Middeleeuwse steden een stadsmuur nodig hebben gehad. De muur was er uiteraard om ongewenste groepen buiten te kunnen houden, en om de stad goed te kunnen verdedigen. Maar het had ook een symbolische betekenis. De muur liet zien dat het om een goed georganiseerde stad ging, met een eigen bestuur. Alle inwoners van de stad moesten meehelpen met de bouw van de muur, door mee te helpen graven, heien en bouwen, ofwel door geld en stenen te schenken.

Start het introductiefilmpje en start vervolgens **het filmpje over de stadsmuur** (NB deze filmpjes zijn nog geen eindproducten!)

Bespreek met de leerlingen of ze de torens als de Munttoren en de Schreierstoren en de oude stadspoort herkennen. Zijn ze hier wel eens geweest?

Verwerkingsopdracht 1

Vraag de leerlingen of ze plekken uit het filmpje herkend hebben. Kennen zij de plekken die ons herinneren aan Middeleeuws Amsterdam?

De leerlingen kunnen op dit moment de eerste opdracht in hun boekje maken.

De plattegrond van Amsterdam in hun boekje is gemaakt in 1544 door Cornelis Anthoniszoon. Het is een van de oudste plattegronden van Amsterdam die bewaard is gebleven. Het laat de stad zien met de middeleeuwse stadsmuur, nog voor de grote stadsuitbreiding. De kaart is heel gedetailleerd, elk huisje en gebouw is minutieus weergegeven. De maker zal op alle hoge gebouwen van de stad zijn gaan staan om zo'n gedetailleerd beeld van de stad te kunnen geven. Opvallend is dat het noorden naar beneden wijst. Hier waren destijds nog geen afspraken over gemaakt.

De leerlingen kleuren in de plattegrond de plekken waar naar gevraagd wordt.

Kleur de stadsmuur. Kleur de Amstel etc.

Evalueer de opdracht met de leerlingen. Is het gelukt? Wat is ze opgevallen?

Deel 2: Het Stadswapen

Vraag de leerlingen of zij weten hoe het stadswapen van Amsterdam eruit ziet. Hebben ze het wel eens gezien en waar? Vertel, met behulp van de slideshow over de oorsprong van het stadswapen van Amsterdam.

“Overal in de stad zie je het wapen van Amsterdam. Het logo van onze stad. Je ziet het bij voetbal, op straat en op gebouwen. In de kleuren zwart en rood met drie kruisen boven elkaar. Het is een erg goed bedacht stadswapen. Mensen van over de hele wereld herkennen het en we gebruiken het al eeuwen.

Helaas weten we niet zeker wat die kruisen betekenen en wie het wapen heeft bedacht.

Waarschijnlijk zijn de kruisen afgeleid van het familiewapen van Jan van Persijn die in de 13de eeuw heer van Amsterdam was.

We denken dat de drie kruisen staan voor de drie grote gevaren van de stad in de Middeleeuwen namelijk het water (overstromingen), het vuur (de stadsbranden) en de ziekte de pest waar heel veel mensen in die tijd aan dood gingen. Maar we weten het niet zeker.

We weten dingen over het ontstaan van Amsterdam door oude documenten te bestuderen, maar we zijn vooral ook veel te weten gekomen door archeologische vondsten. Door het graven van de nieuwe metrolijn zijn er weer allerlei nieuwe dingen gevonden.

Zoals deze merktang van het lakengilde waarop het stadswapen drie keer staat afgebeeld. De tang is 7,5 meter onder de grond gevonden en uit onderzoek blijkt dat het stamt uit 1350.

Nu staat er ook vaak nog een kroontje boven het stadswapen. Dit heeft te maken met het Mirakel van Amsterdam, waarover het straks in de les gaat.”

Deel 3: Het Mirakel van Amsterdam

Start de slideshow en lees het onderstaande verhaal voor.

“In 1345 woonde er in de Kalverstraat een doodzieke man.

Hij was zo ziek dat een priester naar het huis kwam om hem het heilige sacrament toe te dienen. Dat is een gebruik in het katholieke geloof als mensen op sterven liggen. Er wordt dan voor je gebeden en je krijgt een hostie die je moet opeten. Zo'n hostie is een schijfje van een soort brood, het symboliseert het lichaam van Christus. De man was alleen zo ziek dat hij de hostie uitbraakte. Dit braaksel werd in de brandende haard gegooid. Toen zagen de verzorgers van de man dat de hostie nog steeds onbeschadigd was, en de zieke man leek genezen te zijn. De hostie werd naar de Oude Kerk gebracht. Maar de hostie werd korte tijd later weer teruggevonden in het huis van de man in de Kalverstraat. De hostie werd nog een keer naar de Oude Kerk gebracht, maar weer werd de hostie teruggevonden in het huis in de Kalverstraat. Nu wisten de inwoners van Amsterdam het zeker, hier was een wonder gebeurd. Om dit te eren werd op de plek van het huis een kerk gebouwd, de Heilige Stede. Mensen kwamen van heinde en verre om op deze plek te bidden. Het werd een Pelgrimsoord.

Zo heb je nu nog steeds pelgrims die bijvoorbeeld naar Mekka gaan. In de 15e eeuw kwam ook koning Maximiliaan van Oostenrijk naar deze plek om te bidden. De Nederlanden maakten toen deel uit van zijn Rijk. Koning Maximiliaan genas van zijn kwalen en als dank mocht Amsterdam in het stadswapen ook zijn koningskroon gebruiken. Omdat hij later zelfs keizer werd, werd het de keizerskroon. Dit is dus de reden waarom bij het stadswapen van Amsterdam vaak ook een kroontje te zien is.

De kerk die gebouwd is op de plek van het huis van de zieke man, de Heilige Stede, is ongeveer honderd jaar geleden afgebroken, er kwam eerst een andere kerk voor in de plaats, maar nu zit in dat gebouw de Amsterdam Dungeon. Op de plek waar ooit het huis van de zieke man stond. Nog elk jaar lopen er bedevaartgangers langs de plek van het Mirakel van Amsterdam tijdens de Stille Processie. Op deze plek in de Kalverstraat is nog steeds een gevelsteen te zien die eraan herinnert. De heilige hostie is uiteindelijk toch verloren geraakt, maar allerlei andere voorwerpen en schilderijen die herinneren aan het Mirakel zijn te zien in de schuilkerk op het Begijnhof en in het Amsterdam Museum.

Suggestie filmpje AT5 Canon van Amsterdam

<http://www.at5.nl/tv/de-canon-van-amsterdam/aflevering/2182>

Deel 4: Beeldbak, youtube of verwerkingsopdrachten

In het laatste deel van de les kunnen er verschillende dingen gedaan worden. Zo kan de beeldbak geïntroduceerd worden en kunnen leerlingen met de beeldbak aan de slag. Ook is het mogelijk de resterende tijd te gebruiken voor het maken van de opdrachten uit het opdrachtenboekje, zie hieronder. Op de website staan een aantal links naar youtube met films over deze thema's. Ook deze kunnen in het laatste deel van de les bekeken worden.

Verwerkingsopdracht 2

De leerlingen zetten de gebeurtenissen in chronologische volgorde

- A: Amsterdam krijgt stadsrechten
- B: Er wordt begonnen met de bouw van de stadsmuur
- C: Door het Mirakel van Amsterdam wordt Amsterdam een Pelgrimsoord
- D: De eerste inwoners vestigen zich aan de Amstel

Antwoord: **D A C B**

Verwerkingsopdracht 3

De leerlingen vullen de goede begrippen in.

Zet de volgende begrippen op de juiste plek: dijken, stadspoorten, ambachtslieden, Schreierstoren, palen

1. De Waag, nu een restaurant op de Nieuwmarkt, is ooit gebouwd als een van de drie**stadspoorten**..... van de stad.
2. Wallen, grachten en ...**dijken**.....werden aangelegd als bescherming tegen het water.
3. oud Hollands liedje: Amsterdam die grote stad is gebouwd op ..**palen**....., als die stad eens ommeviel wie zal dat betalen.
4. De eerste inwoners van de stad werkten als boeren, vissers of ...**ambachtslieden**.....zoals een smid en een tingieter.
5. De Munttoren en de ...**Schreierstoren**.....zijn ooit gebouwd als verdedigingstorens van de oude stadsmuur.

Verwerkingsopdracht 4

Tekenopdracht

(voor deze opdracht is tekenpapier en tekenmateriaal nodig)

Bespreek van te voren met de leerlingen waar zij denken dat de drie kruisen voor staan.

Bespreek eventueel kort het begrip 'logo' en 'stadswapen'. Aan welke kenmerken moet een goed logo voldoen?

Aan welke drie dingen moeten de leerlingen denken als ze aan Amsterdam denken? Waar denken zij dat de drie kruisen voor zouden kunnen staan?

Laat de leerlingen hun eigen stadswapen ontwerpen. Het mag lijken op wat we nu al hebben, maar het mag ook helemaal anders. Staat er nog steeds een keizerskroon bij of is dat vervangen

door iets anders? Aan welke kleuren denken ze bij Amsterdam?

Evalueer de opdrachten uit het leerlingenboekje.

Hang eventueel de gemaakte tekeningen mooi op in de klas. Wat hebben de leerlingen geleerd, hebben ze nog vragen?

Wijs de leerlingen erop dat zij nog meer informatie en leuke opdrachten kunnen vinden in de Beeldbak, op de website. Door deze gemaakte opdrachten te presenteren aan hun medeleerlingen kunnen zij nog meer te weten komen over de geschiedenis van hun stad.

Verwerkingsopdracht (Optioneel buiten lestijd)

Maak met de klas een stadswandeling langs waar ooit de oude stadsmuur heeft gelopen.

Leerlingen zouden dit ook in hun eigen tijd met hun familie kunnen doen.

zie hiervoor de link:

<http://www.jordaanweb.nl/startamsterdam/HTML/index.htm?/startamsterdam/HTML/omdwandeling.htm&1>